

Kasbiy identifikatsiya va uning psixologik asoslari: shaxsiy rivojlanishning zamonaviy talqinlari

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti
Texnologik ta'lim kafedrası o'qituvchisi **Kurbonov Munis Umirbekovich**

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada kasbiy identifikatsiya tushunchasining mohiyati, uning psixologik asoslari va shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar tahlil qilingan. Shaxsning o'z kasbiga bo'lgan munosabati va o'zini kasb doirasida anglash jarayoni psixologik rivojlanishning muhim bosqichi sifatida ko'riladi. Maqolada psixologik nazariyalar asosida kasbiy identifikatsiya jarayoni yoritilgan, shuningdek, ta'lim jarayonida uni shakllantirish bo'yicha takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: kasbiy identifikatsiya, psixologik asoslar, motivatsiya, shaxsiy rivojlanish, ta'lim, kasbiy yo'naltirish.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается сущность профессиональной идентификации, её психологические основы и факторы, влияющие на её формирование. Профессиональная идентификация рассматривается как важный этап психологического развития личности, связанный с осознанием своего места в профессиональной сфере. Освещены основные теории, а также даны рекомендации по формированию профессиональной идентичности в процессе обучения.

Ключевые слова: профессиональная идентификация, психологические основы, мотивация, личностное развитие, образование, профориентация.

ABSTRACT

This article explores the concept of professional identification, its psychological foundations, and the factors influencing its formation. Professional identification is considered a crucial stage in an individual's psychological development, reflecting their awareness and integration within their chosen profession. The paper highlights major theoretical approaches and provides recommendations for fostering professional identification within the educational process.

Keywords: professional identification, psychological foundations, motivation, personal development, education, career guidance.

Asosiy matn

Zamonaviy jamiyatda har bir insonning o'z kasbiga nisbatan ongli munosabatini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, kasbiy identifikatsiya — ya'ni shaxsning o'zini ma'lum kasb vakili sifatida tan olishi — nafaqat professional muvaffaqiyatning, balki ichki ruhiy barqarorlikning ham asosi hisoblanadi. Ushbu maqolada kasbiy identifikatsiyaning psixologik asoslari, bu jarayonga ta'sir qiluvchi omillar va uni shakllantirish yo'llari tahlil qilinadi.

Kasbiy identifikatsiya tushunchasi va uning mohiyati

Kasbiy identifikatsiya — bu shaxsning o'zini tanlagan kasb bilan ichki va tashqi jihatdan uyg'unlashtirishi, kasb orqali o'zini anglash jarayonidir. Bu tushuncha sotsiologiya, psixologiya va pedagogika fanlarida turli yondashuvlar orqali talqin qilinadi. Golland (J. Holland), Super (D. Super) va Erikson (E. Erikson) kabi olimlar bu masalaga turli nazariy asoslar berganlar.

Asosiy belgilar:

- Kasbiy o'zlikni anglash
- Kasbga ijobiy munosabat
- Motivatsiya va maqsadlarning uyg'unligi
- Shaxsiy qadriyatlar bilan kasb orasidagi bog'liqlik

Kasbiy identifikatsiya jarayonining psixologik asoslari

Kasbiy identifikatsiya — bu **psixologik jarayon**, u quyidagilarga bog'liq:

• **Shaxsiyat rivoji bosqichlari** (Erikson bo'yicha "identity vs role confusion" davri ayniqsa muhim)

- **Oila va atrof-muhit ta'siri**
- **Ichki motivatsiya** va kasbga bo'lgan qiziqish
- **O'zini anglash** va o'z rolini topish zaruriyati

Psixologik asoslar:

- O'z-o'zini anglash (self-concept)
- Shaxsning o'zini baholashi (self-esteem)
- Ichki motivatsiya (intrinsic motivation)
- Kasbiy axloq va qadriyatlar tizimi

Kasbiy identifikatsiyaning shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar

1. **Ijtimoiy omillar:** oila, maktab, jamoa va ommaviy axborot vositalari.
2. **Ta'lim tizimi:** o'quv muassasalaridagi psixologik qo'llab-quvvatlash, ustoz-shogird tizimi.
3. **Shaxsiy omillar:** iste'dod, xarakter, shaxsiy intilishlar.
4. **Psixologik muhit:** o'zini ifoda etish imkoniyati, qo'llab-quvvatlovchi muhit, kasbiy sinovlar (praktikalar).

Masalan: Texnologik ta'lim yo'nalishi talabasi ishlab chiqarish amaliyotida o'zini o'qituvchi sifatida ko'ra boshlasa – bu kasbiy identifikatsiyaning boshlanishidir.

Pedagogik va psixologik yondashuvlar tahlili

• **Pedagogik yondashuv:** o'quv jarayonida kasbiy identifikatsiyani shakllantirish uchun interaktiv metodlar, refleksiya asosidagi topshiriqlar, kasbiy muloqotlar samarali bo'ladi.

• **Psixologik yondashuv:** kasbiy yo'naltirish mashg'ulotlari, individual psixodiagnostika, qiziqishlarni o'rganish, testlar (masalan, Holland kasb tipi testi) orqali yordam berish mumkin.

Xulosa va takliflar

Kasbiy identifikatsiya shaxsning barkamollikka intilishi va o'zini jamiyatda anglashining eng muhim bosqichlaridan biridir. Uni shakllantirishda o'qituvchilar, psixologlar, ota-onalar, hamda ijtimoiy institutlar o'zaro hamkorlikda harakat qilishi lozim. Psixologik jihatdan barqaror, maqsadli, o'z kasbiga sodiq shaxsni tayyorlash – zamonaviy ta'limning ustuvor vazifasidir.

Takliflar:

- Kasbiy yo'nalish bo'yicha ilgari bosqichlarda kasbiy psixodiagnostika o'tkazish
- Psixologik seminar va treninglar orqali talabalarda o'zligini anglashga ko'maklashish
- Kasbiy rollarni amaliyotda sinab ko'rish imkoniyatlarini yaratish

Foydalanilgan adabiyotlar (APA uslubida):

1. Erikson, E. H. (1968). Identity: Youth and crisis. New York: Norton.
2. Holland, J. L. (1997). Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments. Psychological Assessment Resources.

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-7

3. Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown & L. Brooks (Eds.), *Career choice and development* (2nd ed., pp. 197–261). San Francisco: Jossey-Bass.
4. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги (2023). *Та'лим тизимida kasbiy yo'naltirishni takomillashtirish bo'yicha metodik qo'llanma*. Toshkent.
5. Vohidov, A. (2022). Talabalarda kasbiy identifikatsiya jarayonining psixologik mexanizmlari. *O'zbekistonda psixologik tadqiqotlar*, 3(1), 45–51.

